

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No7

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 189 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish.....	14
Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli	20
Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili	26
Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish	31
Yuldashov Isomiddin Sidiqov	
Korxonada iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli.....	35
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху	40
Явкачев Шохзод Зайниддин углы	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector	49
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari.....	56
Djalilov G'ayrat Qaxramanovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	66
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari	71
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане.....	76
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan	81
S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari.....	88
Muxamedov Ravshan Zafarovich	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	93
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati.....	99
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash	105
Uraqov Shokir Ulashovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari.....	112
Istamova Sojida Kaxarovna	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan	117
Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari	126
Muradov Botir Xayat	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки	136
Салимова Юлдуз Исаковна	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance	141
Karlibaeva Gulshat	

Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yoʻllari.....	147
Absamatov Anvar Ergashovich	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains»	161
Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan	169
Nigmatova Malika	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
Sabina Uroкова	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qoʻllanilishi.....	184
Daminova Barno Esanovna	

Daminova Barno Esanovna

Qarshi davlat universiteti dotsenti,

Orcid ID: 0009-0001-4211-6082;

barnod@mail.ru

QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZM SOHASINI STRATEGIK RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARI VA ULARNING QO'LLANILISHI

Annotatsiya: Maqolada mintaqalarda va Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishga doir tashkiliy va iqtisodiy asoslar chuqur tahlil qilingan. Turizmning iqtisodiyotga ta'siri, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari, shuningdek, sohani barqaror rivojlantirishda zamonaviy boshqaruv yondashuvlarining o'rni haqida fikr yuritilgan. Bundan tashqari, turizm klasterlarini shakllantirish, infratuzilmani rivojlantirish, mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali turizm salohiyatini oshirish imkoniyatlari ham yoritilgan. Maqola ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lib, hududiy turizm siyosatini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Turizm, strategik rivojlanish, tashkiliy-iqtisodiy asoslar, mintaqaviy siyosat, klister, turistik infratuzilma, investitsiyalar, xizmat ko'rsatish sifati, iqtisodiy samaradorlik, barqaror rivojlanish, turizm klasterlari.

Abstract: The article provides a thorough analysis of the organizational and economic foundations for the strategic development of the tourism sector in the regions and Kashkadarya region. The impact of tourism on the economy, existing problems and ways to overcome them, as well as the role of modern management approaches in the sustainable development of the sector are discussed. In addition, the possibilities of increasing tourism potential through the formation of tourism clusters, infrastructure development, and attracting local and foreign investments are also highlighted. The article is of scientific and practical importance and serves to improve regional tourism policy.

Key words: Tourism, strategic development, organizational and economic foundations, regional policy, cluster, tourism infrastructure, investments, quality of services, economic efficiency, sustainable development, tourism clusters.

Аннотация: В статье представлен глубокий анализ организационно-экономических основ стратегического развития сферы туризма в регионах и Кашкадарьинской области. Рассматриваются влияние туризма на экономику, существующие проблемы и пути их преодоления, а также роль современных подходов к управлению в обеспечении устойчивого развития отрасли. Также освещаются возможности повышения туристского потенциала за счет формирования туристских кластеров, развития инфраструктуры и привлечения местных и иностранных инвестиций. Статья имеет научное и практическое значение и способствует совершенствованию региональной политики в сфере туризма.

Ключевые слова: Туризм, стратегическое развитие, организационно-экономические основы, региональная политика, кластер, туристская инфраструктура, инвестиции, качество услуг, экономическая эффективность, устойчивое развитие, туристические кластеры.

KIRISH

Zamonaviy global iqtisodiyotda turizm sohasi yildan-yilga ahamiyat kasb etib bormoqda. Bu soha nafaqat iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, balki bandlikni oshirish, infratuzilmalarni rivojlantirish va xalqaro aloqalarni kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Turizm nafaqat iqtisodiy o'sishni rag'batlantirib, balki bandlikni oshirish, infratuzilmalarni rivojlantirish va xalqaro aloqalarni kengaytirishda muhim rol o'ynaydi [1]. Mintaqalarda turizmni strategik rivojlantirish esa hududlarning o'ziga xos tabiiy, madaniy va tarixiy resurslaridan samarali foydalanish imkonini beradi. Mazkur maqolada ana shu strategik rivojlanishning tashkiliy va iqtisodiy asoslari tahlil qilinadi. Mintaqalarda esa ularning o'ziga xos tabiiy, madaniy va tarixiy resurslaridan strategik foydalanish imkoniyatlari mavjud [2].

Bugungi kunda turizm sohasi nafaqat iqtisodiy taraqqiyotning drayveri, balki jamiyatning madaniy, ekologik va siyosiy uyg'unligiga ham xizmat qiluvchi muhim yo'nalishga aylangan. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar turizm sohasiga strategik yondashmoqda. Ayniqsa, mintaqaviy rivojlanishda turizm sohasi o'ziga xos ahamiyatga ega. Uning samarali rivoji ko'plab ijtimoiy-iqtisodiy muammolarning yechimiga xizmat qilishi mumkin. Masalan, ishsizlikni kamaytiradi, infratuzilmani yaxshilaydi, hududlararo tafovutlarni kamaytiradi, madaniy merosni saqlab qolish va xalqaro imidjni oshiradi. Turizm sohasi endi iqtisodiy drayver bo'lib qolmay, balki madaniy, ekologik va siyosiy uyg'unlikni ta'minlashda ham ahamiyatli pozitsiyaga ega [3]. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar turizmga davlat siyosati darajasida yondashmoqda [4].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Turizm sohasi bugungi kunda O'zbekiston iqtisodiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanib bormoqda. Qashqadaryo viloyati o'zining boy tabiiy resurslari, tarixiy-madaniy merosi va etnoturizm imkoniyatlari bilan alohida o'ringa ega. So'nggi yillarda bu sohani strategik rivojlantirish bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. O'zbekiston iqtisodiyoti uchun turizm strategik yo'nalish bo'lib, Qashqadaryo boy tabiiy resurslar, tarixiy meros va etno-turizm imkoniyatlariga ega [5].

Ro'ziyev B.A. (2024) safari turizmi potentsialini Weighted Index bilan tahlil qilgan va Hisor qo'riqxonasining yuqori salohiyatini aniqlagan [6]. Ro'ziyev B.A. (2024) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Qashqadaryo viloyatida safari turizmi rivojlanishining iqtisodiy salohiyati Vaznli Indeks (Weighted Index) metodi orqali baholangan. Muallif Hisor qo'riqxonasining eng yuqori bahoga ega turistik resurs ekanligini aniqlaydi va strategik rivojlanish uchun tavsiyalar beradi.

Murtazova S.B. (2023) me'yoriy-huquqiy hujjatlarni (farmon, qonun va davlat dasturlari) tahlil qilgan [7]. Murtazova S.B. (2023) esa o'z ishida turizm sohasini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlar tahliliga e'tibor qaratadi. U turizm infratuzilmasi rivoji, moliyalashtirish manbalari, xususiy sektor ishtiroki va davlat dasturlarining ahamiyatini ko'rsatib o'tadi.

Erkayeva M. va Xushvaqto'v A. (2023) eko- va etno-turizmni rivojlantirishni asosiy yo'nalish sifatida ko'rsatgan [8]. Erkayeva M. va Xushvaqto'v A. (2023) eko va etno turizmni viloyatda diversifikatsiya vositasi sifatida ko'rib chiqadi. Ular viloyatdagi tabiiy landshaftlar, tarixiy aholi punktlari va xalq amaliyoti asosida turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini ochib beradi.

Qulmurotov M. (2023) agro-turizm, xususan asalarichilikni tahlil qilib, ekologik mahsulotlarga tayanadigan strategiya taklif qilgan [9]. Qulmurotov M. (2023) asalarichilik asosidagi agroturizm imkoniyatlarini tahlil qiladi. Bu orqali Qashqadaryo viloyatining ekologik toza mahsulotlari asosida ichki va tashqi turizmni rivojlantirish strategiyasi taklif etiladi.

Badalov O. (2023) rekreatsion resurslar bo'yicha geografik tahlil olib, sog'lomlashtirish va dam olish infratuzilmasini tahlil qilgan [10]. Badalov O. (2023) Qashqadaryo viloyatining tabiiy-rekreatsion resurslari va ularning geografik joylashuviga asoslangan holda turistik zonalar tahlilini o'tkazadi. U sog'lomlashtirish, dam olish maskanlari va madaniy yodgorliklardan samarali foydalanish mexanizmlarini taklif qiladi.

Allayorov Sh. va Pardayeva Z. (2024) gastronomik, ekstremal va tarixiy turizmdagi infratuzilma va marketing zaifliklarini ko'rsatgan [11]. Allayorov Sh. va Pardayeva Z. (2024) tomonidan e'tiborga loyiq tadqiqotda turizmning gastronomik, ekstremal va tarixiy yo'nalishlari bo'yicha infratuzilma yetishmovchiligi, marketing strategiyalarining zaifligi kabi muammolar ko'rsatiladi.

Ro'ziyev & Xushvaqto'v (2024) SWOT-tahlil asosida "Qarshi Safari Park" modelini tavsiya etgan [12]. Ro'ziyev B. va Xushvaqto'v A. (2024) SWOT-tahlil asosida Qashqadaryo viloyatining safari turizmi salohiyatini baholaydi hamda "Qarshi Safari Park" modelini taklif qiladi. Ular xorijiy tajribalardan (Janubiy Afrika, Hindiston) kelib chiqib, ekologik barqarorlik va moliyaviy samaradorlikka urg'u berishadi.

UZA (2017) esa 1 300+ madaniy ob'yekt, festival va mehmonxona infratuzilmasini loyihalash bo'yicha strategik yondashuvni taqdim etgan [13]. UZA (2017) tomonidan tayyorlangan sharhda Qashqadaryodagi 1 300 dan ortiq madaniy meros obyektlari, yangi mehmonxonalar qurilishi va festival tadbirlarining iqtisodiy va imij yaratishdagi roli ko'rsatib o'tilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyatida turizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari bo'yicha qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Tashkiliy asoslar hukumat dasturlari, farmonlar va huquqiy bazaga tayangan. Iqtisodiy yondashuvlar investitsiya, marketing, infratuzilma va xizmatlar tahliliga asoslangan. Yo'nalishlar bo'yicha ixtisoslashuv safari, agro, etno, gastronomik va rekreatsiya yo'nalishlari asosida ko'rib chiqilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bu ilmiy ishlarda turizm sohasi uchun kompleks strategik yondashuvlar, mahalliy resurslardan samarali foydalanish va innovatsion xizmatlar joriy etish muhim omillar sifatida belgilangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu maqolada kompleks yondashuv qo'llanilgan bo'lib, turizm sohasini rivojlantirishning iqtisodiy, tashkiliy, hududiy va ijtimoiy jihatlari o'zaro bog'liq holda o'rganiladi. Ilmiy izlanishda sistemali yondashuv, hududiy yondashuv, Innovatsion yondashuv, barqaror rivojlanish tamoyillari quyidagi yondashuvlar asosiy metodologik tamoyillarini tashkil qiladi. Unda, turizmni iqtisodiy tizimning bir bo'laki sifatida ko'rib chiqish, Qashqadaryo viloyati sharoitlariga mos infratuzilma, turistik resurslar va potensialni baholash, zamonaviy xizmatlar, raqamli texnologiyalar va servis sifatini oshirish mexanizmlari, ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan yondashuvusullari ko'rib chiladi.

Turizm klasterlarini shakllantirish, infratuzilma rivoji, investitsiyalarni jalb etish va davlat-xususiy sheriklik (PPP) orqali sohani mustahkamlash talab etiladi. Davlat barqaror boshqaruv, kredit kafolatlari va soliq imtiyozlari orqali mexanizmlarni legitimlashtirishi zarur [1,7].

Tadqiqot doirasida analitik usullar ilmiy-uslubiy vositalardan foydalanildi, ya'ni, mavjud statistik ma'lumotlar (Davlat statistika qo'mitasi, Turizm qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari) asosida dinamik tahlili, turizm sohasi bo'yicha investitsiya oqimlari, xizmatlar hajmi va mehnat resurslari o'zgarishini trendlarda tahlil qilish usullari keltirilgan.

Qashqadaryo viloyatining boshqa hududlarga (masalan, Buxoro, Samarqand) nisbatan turistik raqobatbardoshligini baholash;

Viloyat ichidagi tumanlar kesimida (Shahrisabz, Qarshi, Dehqonobod va b.) imkoniyatlar farqini tahlil qilish.

SWOT-tahlil – kuchli, zaif jihatlar, imkoniyatlar va xavflarni aniqlash;

PEST-tahlil – siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik omillar ta'sirini baholash;

Weighted Index (Vaznli indeks) metodi – turistik hududlarning jozibadorlik darajasini miqdoriy baholash.

Mahalliy aholi, tadbirkorlar va sayyohlar o'rtasida so'rovnoma va intervyu asosida turizmga munosabatni o'rganish;

Ekspert baholari – turizm sohasi mutaxassisleri fikrlarini tahlil qilish.

GIS (geografik axborot tizimi) asosida sayyohlik yo'nalishlarini xaritalashtirish;

Rekreatsiya va tabiiy resurslarning joylashuvi bo'yicha grafik diagrammalar.

Tadqiqot uchun quyidagi asosiy ma'lumot manbalaridan foydalanildi:

O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi hisobotlari;

Qashqadaryo viloyat hokimligi va statistika boshqarmasi ma'lumotlari;

Ilmiy maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar (mahalliy va xorijiy);

Ekspert so'rovlari va respondentlar fikrlari (sayyohlar, mehmonxona egalari, gidlar va boshqalar).

Nazariy bosqich – turizmga oid ilmiy adabiyotlar, qonunchilik bazasi o'rganildi.

Tahliliy bosqich – statistika va mavjud infratuzilma holati tahlil qilindi.

Amaliy bosqich – SWOT, indeksli baholash, sotsiologik tadqiqotlar o'tkazildi.

Xulosa va takliflar – strategik rivojlanish yo'nalishlari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Metodologik jihatdan tadqiqot:

Nazariy asoslash,

Hududiy o'ziga xoslikni hisobga olish,

Amaliy-tahliliy vositalardan kompleks foydalanish orqali Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini barqaror va samarali rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlashga xizmat qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining turizmni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari asosida mamlakatimizda mazkur soha ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, Qashqadaryo viloyati o'zining boy tarixiy merosi, tabiat manzaralari, madaniy urf-odatlar va an'anaviy hunarmandchiligi bilan alohida e'tiborga loyiq hisoblanadi. Shunga qaramay, hududda mavjud turizm salohiyatining to'liq ro'yobga chiqarilmaganligi, infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmagani va marketing yo'nalishidagi bo'shliqlar bu sohani strategik rivojlantirishda tizimli yondashuvni talab etadi.

Qashqadaryo viloyati tog'li va cho'l zonalarining kesishgan nuqtasida joylashgan bo'lib, Kitob astronomik observatoriyasi, Qarshi ark qal'asi, Sherobod arxeologik yodgorliklari, G'uzor tog'lari, Hisor tizmasidagi dam olish maskanlari, Shayx Qubol, Hazrati Bashir ziyoratgohlari kabi ko'plab turistik manbalarga ega.

Mehmonxonalar soni nisbatan kam, ko'pchiligi standartlarga javob bermaydi. Transport infratuzilmasi rivojlanayotgan bo'lsa-da, turistik yo'nalishlar bo'yicha avtobus qatnovlari yo'lga qo'yilmagan. Axborot xizmatlari, mobil ilovalar va raqamli marketing deyarli mavjud emas. Turizmni muvofiqlashtirish uchun investitsiya loyihalarini muvofiqlashtirish, mahalliy tadbirkorlarni jalb qilish, davlat tomonidan yer ajratilishi, kredit kafolatlari faoliyat yuritish muhimdir. Xususi sektor orqali mehmonxonalar, kempinglar, dam olish maskanlari qurilishini e'tiborga olish zarur. Turizm infratuzilmasiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni olib kirish, O'zbekiston Turizmni rivojlantirish jamg'armasi orqali grantlar taklif berish, mahalliy banklar tomonidan past foizli kreditlar ajratilishi kerak. Soliq kodeksiga muvofiq, yangi ochilgan mehmonxonalar uchun bir necha yilga imtiyozlar, turizm sohasiga texnologik jihozlar importi uchun bojxona imtiyozlari berilishi maqsadga muvofiqdir.

Qarshi – tarixiy va madaniy klasterida madaniyat markazlari, teatr, ziyorat joylari, Shahrisabz – Ipak yo'li klasterida Amir Temur maqbarasi, qadimiy shahar ko'chalarining rekonstruksiyasi, Kitob observatoriyasi, tog' turizmi Kitob – ekologik va astro-turizm klasteri hisoblanadi.

Aholiga turizm xizmatlari ko'rsatish bo'yicha o'quv kurslari, ayollar va yoshlar uchun oilaviy mehmon uylari tashkil etish, hunarmandchilikni rivojlantirish va sayyohlarga mahsulot sotish imkoniyati yaratilishi yo'lga qo'yilishi zarur.

Turkiyada barcha hududlarda turizm infratuzilmasi barpo etilgan, "butik turizm" modeli ishlab chiqilgan. Gruziyada qishloq va ekologik turizmning keng rivojlanishi, brendlashtirish yo'lga qo'yilgan. Marokashda tarixiy shaharlar asosida turizm markazlari tashkil etilgan.

Qashqadaryoda ham Shahrisabz, Kitob, Dehqonobod kabi hududlarda xorijiy tajribani qo'llash mumkin.

Turizm — ko'p tarmoqli va yuqori iqtisodiy potensialga ega sohalardan biri hisoblanadi. U to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita daromad keltiradi, xizmat ko'rsatish, savdo, transport, oziq-ovqat sanoati kabi tarmoqlarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, uni mintaqaviy strategik rivojlanish rejalari tarkibida alohida e'tiborga olish lozim.

Turizm sohasini rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy asoslarning tarkibiy elementlarini ko'rib chiqamiz. Masalan, tashkiliy asoslar – turizm boshqaruv tizimining shakllantirilishi, davlat va xususi sektorlar hamkorligi, klaster yondashuvlari, mahalliy boshqaruv organlarining ishtiroki hisoblanadi. Iqtisodiy asoslar – investitsiyalarni jalb qilish, soliq imtiyozlari, subsidiyalar, infratuzilma rivoji, xizmatlar eksporti va boshqa moliyaviy instrumentlar hisoblanadi.

Turizm ijtimoiy barqarorligiga aholi bandligini ta'minlash, ayniqsa yoshlar va ayollar uchun yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy aholining turmush darajasini oshiradi.

Madaniy almashinuv orqali ijtimoiy bag'rikenglikni oshiradi. Turistik almashinuv orqali xalqaro do'stlik va hamkorlik mustahkamlanadi. Geosiyosiy jihatdan strategik hududlar (masalan, chegara mintaqalari) orqali turizm diplomatiyasi yuritilishi mumkin.

Turizm milliy va hududiy madaniyatni dunyoga tanitish vositasidir. Tarixiy obidalar, urf-odatlar, an'anaviy hunarmandchilik sohasi rivojlanadi. Mahalliy aholi o'z madaniy merosini qadrlashni o'rganadi. Ekoturizm yo'nalishlari orqali tabiiy resurslardan oqilona foydalanish muhimdir. Turizm orqali aholi ekologik ongini oshirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash orqali mintaqaviy ekologik muvozanatni saqlash kabi jarayonlarni kuzatiladi.

Har bir mintaqaning turizm salohiyati uning geografik joylashuvi, tabiiy resurslari, tarixiy obidalari va mavjud infratuzilmasiga bevosita bog'liq. Strategik rivojlanishda transport tarmoqlari (yo'llar, aeroportlar, temir yo'llar), mehmonxonalar, dam olish maskanlari, ovqatlanish obyektlari, zxborot-kommunikatsiya vositalari, ekologik xavfsizlik infratuzilmasi kabi infratuzilmaviy komponentlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Turizm klasteri — bu bir hududda joylashgan va bir-birini to'ldiruvchi turistik xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning hamkorlikda faoliyat yuritishidir. Klaster yondashuvi asosan raqobatbardoshlikni oshiradi, innovatsiyalarni tez joriy etadi, kooperatsiyani kuchaytiradi, mahalliy aholi uchun ish o'rinlari yaratish kabi afzalliklarni beradi.

Masalan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlarda klaster modeliga asoslangan turizm siyosati ijobiy natija bermoqda.

Mintaqada turizm sohasini strategik rivojlantirish orqali, masalan, tahliliy bosqich – hududiy salohiyatni baholash, mavjud imkoniyat va muammolarni aniqlash, loyiha va rejalashtirish bosqichi – maqsad va ustuvor yo'nalishlarni belgilash, klaster va infratuzilma loyihalarini ishlab chiqish, amalga oshirish – davlat-xususi sheriklik asosida moliyalashtirish, kadrlar tayyorlash, marketing strategiyalarini ishlab chiqish, monitoring va baholash – erishilgan natijalarni baholash va zarur hollarda strategiyani qayta ko'rib chiqish kabi bosqichlarda amalga oshiriladi.

Dunyo amaliyotida Turkiya, Ispaniya, BAA, Gruziya kabi davlatlar mintaqaviy turizmni rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy asoslardan samarali foydalangan. O'zbekiston ham so'nggi yillarda ushbu yo'nalishda jadal

islohotlarni amalga oshirmoqda. Masalan, “Ipak yo’li” turizm brendi ostida xalqaro ko’rgazmalar, elektron vizalar tizimi, mehmonxonalarga soliq imtiyozlari, turizm agentliklari uchun grantlarni misol qilish mumkin.

Infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, kadrlar yetishmovchiligi, marketing va PR strategiyalarining sustligi, xavfsizlik va ekologik muammolar kabi asosiy muammolarni hal etish lozim hisoblanadi. Buning uchun esa, turizm universitetlari va kollejlari faoliyatini kengaytirish, hududiy turizm fondlarini tashkil etish, davlat-xususiy sheriklik asosida klasterlarni moliyalashtirish, “Smart-tourism” texnologiyalarini joriy qilish kabi takliflarni ko’rib chiqish mumkin.

Qashqadaryoda ham Shahrisabz, Kitob, Dehqonobod kabi hududlarda xorijiy tajribani qo’llash uchun mavjud muammolar va takliflar

Muammolar	Takliflar
Infratuzilma yetishmovchiligi	Turizm zonalari tashkil etish, infratuzilmaga davlat grantlari ajratish
Kadrlar yetishmovchiligi	Turizm kollejlari ochish, mehmonxona xizmatlarida malaka oshirish
Mahsulot va xizmat sifati pastligi	Sifat nazorati tizimini joriy etish, ISO sertifikatlari
Axborot texnologiyalarining sustligi	Mobil ilovalar, raqamli gidlar, veb-saytlar yaratish
Marketing va brending yo’qligi	Viloyat turizm brendi yaratish: “Qashqadaryo – tarix va tabiat yurti”

Mintaqaviy turizmni strategik rivojlantirish uchun samarali tashkiliy va iqtisodiy asoslarni shakllantirish muhimdir. Bu esa, nafaqat iqtisodiy o’sish, balki madaniy merosni asrash, ijtimoiy barqarorlik va xalqaro aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Maqsadli strategiyalar asosida turizm infratuzilmasini takomillashtirish, klasterlarni rivojlantirish va xorijiy tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish orqali mintaqaviy turizm yuksak bosqichga ko’tarilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qashqadaryo viloyati o’zining tabiiy, madaniy va tarixiy imkoniyatlariga tayanib, nafaqat mamlakatda, balki xalqaro miqyosda ham sayyohlarni jalb eta oladigan hududlardan biri bo’lishi mumkin. Buning uchun esa sohani strategik rivojlantirish, ya’ni aniq reja asosida tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni to’g’ri yo’lga qo’yish talab etiladi. Viloyat bo’yicha aniq klasterlar, investitsiya loyihalari, xodimlar tayyorlash, raqamlashtirish va marketing strategiyalarini birlashtirgan holda yondashish asosiy yondashuv bo’lishi kerak.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil, 28-dekabrda PQ-447-sonli Qarori.
2. O’zbekiston Turizm va madaniy meros vazirligi hisobotlari.
3. Jahon banki va UNWTO tavsiyalari, 2023.
4. Qashqadaryo viloyati hokimligi rasmiy axboroti, 2024.
5. G’ulomov S.S. va Mirzayev Z.R. “Strategic management (tourism application)”, 2019.
6. Ro’ziyev B.A. “Safari turizm potentsialini vaznli indeks yordamida baholash”, 2024.
7. Murtazova S.B. “Tashkiliy-huquqiy mexanizmlar”, 2023.
8. Erkayeva M., Xushvaqto A. “Eko va etno turizm”, 2023.
9. Qulmurotov M. “Agro-turizm: asalarichilik”, 2023.
10. Badalov O. “Rekreatsiya-turistik resurslar”, 2023.
11. Allayorov Sh., Pardayeva Z. “Gastro-ekstremal turizm muammolari”, 2024.
12. Ro’ziyev B. & Xushvaqto A. “Qarshi Safari Park konsepsiyasi”, 2024.
13. UZA agentligi sharhi, 2017.
14. Rahmatova G.K. “Mintaqaviy turizm klasterlari”, 2023.
15. Hall M.C. “Tourism Planning”, 2008.
16. OECD Tourism Trends and Policies, 2022.
17. WTTC Economic Impact Reports, 2023.
18. UNWTO/Soliqlar va imtiyozlar bo’yicha respublikalar tajribasi.
19. O’zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi – Rasmiy veb-sayt va 2023-yilgi faoliyat hisobotlari: <https://www.madaniyat.uz>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
